

СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.6:339.9:005.35
JEL Classification M42, F23, Q56

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.25>

Кащена Н.Б.,
д-р екон. наук, професор,
завідувачка кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Яцюк О.В.,
здобувач* третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»,
Богомаз О.П.,
здобувач* третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

АУДИТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Kashchena N.B.,
dr.sc.(econ.), professor, head of the department
of accounting, auditing and taxation,
Yatsiuk O.V.,
candidate for the third level of higher education “Doctor of Philosophy”
in specialty 071 Accounting and taxation,
Bogomaz O.P.,
candidate for the third level of higher education “Doctor of Philosophy”
in specialty 071 Accounting and taxation,
State Biotechnological University, Kharkiv

AUDIT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT SYSTEM OF AN ENTERPRISE

Постановка проблеми. Для вітчизняних підприємств, що функціонують у безпрецедентно турбулентному глобальному економічному середовищі, спричиненому геополітичними зрушеннями, кліматичними кризами та трансформацією міжнародних торговельних відносин, зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) уже давно перестала бути лише джерелом прибутку. Вона перетворюється на ключовий фактор їхньої стійкості, стратегічної адаптації та відповідального розвитку. На шляху до євроінтеграції для українського бізнесу критично важливою є імплементація принципів сталого розвитку в усі аспекти ЗЕД. Інтеграція економічних, екологічних та соціальних чинників (ESG) в управлінську інформаційну систему підприємства потребує не лише формальних декларацій, а й дієвих інструментів контролю та об'єктивної оцінки. Традиційні підходи до аудиту ЗЕД, орієнтовані переважно на фінансову звітність і комплаєнс, не охоплюють усі вимоги сучасного середовища – прозорість, екологічну відповідальність, соціальні зобов'язання. Натомість потрібні нові методики, здатні забезпечити комплексну перевірку того, наскільки ефективно підприємство впроваджує ESG-принципи у свою зовнішньоекономічну політику, операційні процеси та бізнес-рішення. У цьому контексті аудит ЗЕД дедалі більшою мірою розглядається як невід'ємна складова системи управління сталим розвитком підприємства. Його ключова роль як інструмента незалежної оцінки ефективності, відповідності та стійкості ЗЕД стає визначальною. Тому дослідження аудиту зовнішньоекономічної

діяльності через призму управління сталим розвитком підприємства є надзвичайно актуальним і затребуваним, бо відповідає новітнім викликам, які постають перед вітчизняним бізнесом у контексті євроінтеграції та глобальної трансформації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика поєднання ЗЕД з концепцією сталого розвитку поступово набуває актуальності у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців [1–9], однак залишається недостатньо структурованою у контексті її аудиторського забезпечення. У праці [1] зарубіжні науковці розглядають зв'язок між прозорістю зовнішньої звітності та ефективністю управління сталим розвитком, підкреслюючи роль контролю як частини системного менеджменту.

В огляді [2], спираючись на щорічний звіт KPMG International [3], звертається увага на інтеграцію аудиторських процедур у практику звітності щодо сталості. Сам же звіт наголошує на необхідності верифікації нефінансових звітів, включно з показниками ЗЕД, та відзначає зростання попиту на аудит ESG-інформації. Аналогічну позицію щодо аудиту ЗЕД у фокусі звітності зі сталого розвитку займає О. Баськов – менеджер напряму сталого розвитку та ESG в KPMG в Україні, який зазначає, що такий аудит є не лише перевіркою показників, а й інструментом незалежної оцінки для зовнішніх стейкхолдерів, та підкреслює важливість вибору авторитетного аудитора, оскільки саме підтверджена інформація формує довіру та запобігає проявам greenwashing [4].

Інформаційне забезпечення управління сталим розвитком бізнесу висвітлюється у праці [5], в якій автори розглядають можливості використання обліково-аналітичних інструментів для моніторингу ESG-показників та обґрунтовують необхідність глибшого інтегрування механізмів контролю і аудиту до інформаційної підтримки управління. Проблемні питання теорії, методики та організації внутрішнього контролю і аудиту ЗЕД розглядаються у працях [6; 7]. Автори не лише акцентують увагу на існуючих ризиках, але й ставлять у центр дослідження необхідність переосмислення підходів до контролю і аудиту ЗЕД з урахуванням принципів сталого розвитку та вимог ESG.

Разом із тим, у науковому дискурсі все ще нерозкритими залишаються окремі аспекти системного аудиту зовнішньоекономічної діяльності з точки зору комплексної інтеграції в інформаційну систему управління підприємством. Зокрема, бракує розуміння механізмів, критеріїв та інструментів оцінки відповідності ЗЕД принципам сталого розвитку, аудиту сталості в міжнародному контексті, верифікації нефінансових показників у рамках ЗЕД, організаційно-методичного забезпечення аудиту ЗЕД в умовах цифровізації тощо. Тому проблематика аудиту зовнішньоекономічної діяльності в системі управління сталим розвитком підприємств потребує подальшого поглибленого опрацювання як у теоретичному, так і в прикладному вимірах, обумовлюючи наукову новизну та практичну цінність досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та організаційно-методичних аспектів аудиту ЗЕД як складової інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства. Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: ідентифікація складових інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства; обґрунтування теоретичного базису, організаційних та методичних засад аудиту ЗЕД; формулювання рекомендацій щодо інтеграції результатів аудиту у процеси стратегічного управління підприємством та комунікації зі стейкхолдерами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключову роль на шляху інтеграції вітчизняного бізнесу до європейського економічного простору, якому притаманні високі вимоги до прозорості та надійності фінансової і нефінансової інформації, відіграє забезпечення конкурентоспроможності ЗЕД і сталого розвитку підприємств. Реалізація цих імператив передбачає формування ефективної системи інформаційного забезпечення, інтегрованої з процесами аудиту ЗЕД. Така система має ґрунтуватися на принципах достовірності, оперативності, релевантності та доступності даних, використовувати ризик-орієнтований підхід та враховувати інформаційні потреби стейкхолдерів, що дозволить здійснювати якісний моніторинг, оцінювання та контроль за дотриманням стандартів сталості.

У межах цієї системи аудит ЗЕД відіграє не лише контрольну, а й аналітично-консультативну функцію, сприяючи виявленню ризиків, удосконаленню бізнес-процесів та прийняттю стратегічних управлінських рішень. Особливої значущості набуває інтеграція екологічних, соціальних та управлінських (ESG) критеріїв в аудиторські процедури, що відповідає європейським практикам і сприяє посиленню довіри з боку міжнародних партнерів та інвесторів.

Функціональність та ефективність інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства забезпечує синергія складових елементів її структури, що включає модулі збору та інтеграції даних, аналізу та оцінки ризиків, стратегічного планування та реагування, моніторингу та аналітики, підготовки інтегрованої звітності (рис. 1).

Як бачимо, система інформаційної підтримки управління сталим розвитком підприємства складається з п'яти модулів, які взаємодіють між собою, формуючи замкнений цикл. Аудит діяльності підприємства за кожним її напрямом пронизує кожен модуль, забезпечуючи контроль достовірності, відповідності стандартам і ефективність управління ризиками.

Аудит ЗЕД є критично важливим для забезпечення достовірності фінансової та нефінансової інформації, відповідності нормативним вимогам і мінімізації ризиків, що виникають у процесі

міжнародної торгівлі. Доречним є комплексний підхід до його реалізації, який базується на теоретичних засадах, враховує специфіку міжнародних операцій, ризик-орієнтований підхід та потреби стейкхолдерів.

Рис. 1. Профіль архітектури інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства

Джерело: власна розробка

Аудит ЗЕД ґрунтується на принципах міжнародних стандартів аудиту, зокрема МСА 200 МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту», МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» та МСА 700 (переглянутий) «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності» [8]. У контексті ЗЕД ці принципи адаптуються до специфіки міжнародних операцій, які характеризуються високим рівнем складності через різноманітність ризиків, нормативних вимог і валютних операцій.

Теоретичний базис аудиту ЗЕД формують кілька ключових аспектів (рис. 2), синергія яких забезпечує глибоке розуміння особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємства в умовах глобалізації, підвищеної невизначеності та сталих вимог до прозорості.

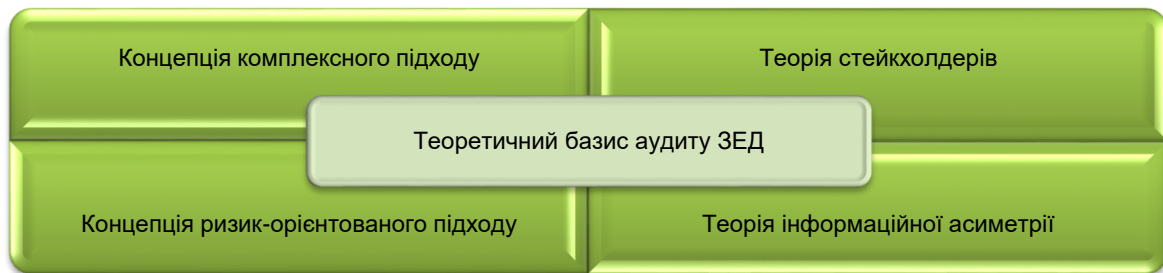

Рис. 2. Теоретичні засади аудиту ЗЕД

Джерело: власна розробка

Поєднання ризик-орієнтованого і комплексного підходу, який інтегрує фінансовий, операційний і комплаєнс-аудит, дозволяє аудитору не лише виявляти фінансові та операційні ризики, але й

оцінювати вплив екологічних та соціальних факторів на ЗЕД. Теорія інформаційної асиметрії обґрунтовує необхідність незалежної перевірки інформації для зменшення нерівності у доступі до неї між менеджментом підприємства та зовнішніми користувачами (інвесторами, регуляторами, партнерами, постачальниками, громадськістю). Аудит зменшує цю асиметрію, надаючи стейкхолдерам достовірну інформацію, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. Своєю чергою, теорія стейкхолдерів розширює фокус аудиту, спрямовуючи його на задоволення потреб широкого кола зацікавлених сторін через підвищення прозорості, підзвітності та довіри. Зокрема в частині інформації про фінансові результати, відповідність митним і податковим вимогам, а також екологічні та соціальні аспекти, такі як етичність ланцюгів постачання. Інструментом для задоволення цих потреб стає інтегрована звітність, що відповідає стандартам GRI чи SASB.

Обґрунтовані теоретичні засади визначають методологічну основу та організаційні аспекти системи аудиту ЗЕД, інтегрованої до інформаційної системи підприємства та орієнтованої на підтримку стратегічного управління, підвищення якості інформації для прийняття рішень і сприяння досягненню цілей сталого розвитку. Функціональний ландшафт такої системи формують відповідні організаційно-методичні підходи, які враховують специфіку міжнародних операцій, ризик-орієнтований підхід і потреби стейкхолдерів, інструменти та інформаційні технології. Ефективність системи аудиту ЗЕД зумовлюється її здатністю:

- забезпечувати релевантність, достовірність і своєчасність інформації про фінансові, екологічні та соціальні аспекти зовнішньоекономічної діяльності;
- виявляти та мінімізувати ризики, пов'язані з міжнародними операціями, включаючи валютні коливання, зміни митного регулювання, політичну нестабільність у країнах-контрагентах;
- інтегрувати аудит у процеси стратегічного аналізу та планування, забезпечуючи управлінські рішення обґрунтованими висновками та рекомендаціями;
- сприяти зміцненню довіри з боку інвесторів, регуляторів, бізнес-партнерів і суспільства, завдяки прозорості, відповідності міжнародним стандартам і ESG-принципам;
- підтримувати безперервне вдосконалення управлінських процесів, через моніторинг реалізації рекомендацій, зворотний зв'язок і адаптацію до змін у зовнішньому середовищі.

Критичним інструментом у забезпеченні сталого розвитку підприємства, його конкурентоспроможності на глобальному ринку та дотриманні міжнародних стандартів відповідальності є організація аудиту ЗЕД. Це системний процес, що охоплює планування, проведення та документування аудиторських процедур з урахуванням специфіки міжнародних операцій, нормативно-правових вимог та ризиків, пов'язаних із глобальними ринками, формування аудиторського висновку та комунікацію зі стейкхолдерами, а також залучення кваліфікованих фахівців і координацію між підрозділами підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Організаційні аспекти аудиту ЗЕД

Компоненти процесу	Основні процедури	Результати
1	2	3
Планування	Вивчення обсягів діяльності підприємства, ідентифікація основних міжнародних операцій (експорт, імпорт, інвестування, трансфертне ціноутворення), а також визначення ключових зон ризику, суттєвості та вибір аудиторських процедур, розробка стратегії.	План та програма аудиту, що враховує галузеву специфіку, тип контрагентів (резиденти/нерезиденти), географію операцій.
Формування аудиторської команди	Залучення фахівців з міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), митного права, валютного регулювання, ESG-факторів, а також з аналізу ризиків міжнародного середовища. За потреби – використання аутсорсингових експертів у сфері трансфертного ціноутворення, логістики, міжнародного права.	Готовність аудиторської команди до реалізації проекту аудиту ЗЕД на високому професійному рівні, з урахуванням специфіки операцій, ризиків і міжнародних стандартів.
Збір та перевірка аудиторських доказів	Перевірка первинної документації (зовнішньоекономічні контракти, інвойси, CMR, митні декларації, банківські виписки щодо валютних операцій, екологічні та соціальні звіти (для ESG-аудиту), верифікація відповідності міжнародним стандартам, аналітичні процедури, тестування систем внутрішнього контролю. Особлива увага – відповідність звітності міжнародним стандартам та виявлення транскордонних ризиків (зокрема, прихованого імпорту або необґрунтованих трансфертних цін).	Робочі документи аудитора, проміжні аудиторські висновки – надійна, обґрунтована доказова база, що дозволяє формувати об'єктивну думку про законність, ефективність і сталий характер зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

продовження табл. 1

1	2	3
Формування аудиторського висновку та рекомендацій	Аналіз та узагальнення результатів аудиторських процедур (зокрема порівняння зібраних доказів із критеріями достовірності, перевірка логічної послідовності, повноти та узгодженості висновків, розмежування між суттєвими і несуттєвими відхиленнями, аналіз істотних ризиків, включно з транскордонними (наприклад, валютний контроль, санкції), формулювання думки аудитора, складання аудиторського висновку, формування управлінських рекомендацій, зокрема щодо зміцнення системи внутрішнього контролю, покращення процедур комплаєнсу, вдосконалення збору даних для сталого звітування, мінімізації податкових і валютних ризиків.	Аудиторський висновок, який є офіційним документом, що засвідчує якість звітності, та рекомендації, які мають практичну цінність для управління підприємством у контексті міжнародної інтеграції, сталого розвитку і мінімізації ризиків.
Моніторинг виконання рекомендацій	Отримання зворотного зв'язку від керівництва підприємства, огляд змін у внутрішніх процесах, перевірка впровадження змін (порівняльний аналіз «до» та «після»), оцінка залишкових ризиків, формування повторного короткого звіту (follow-up report).	Підтвердження фактичного впровадження аудиторських рекомендацій, оцінка ефективності вжитих заходів і формування звіту про стан їх реалізації.
Комунікація зі стейкхолдерами	Надання інформації ключовим зацікавленим сторонам: власникам, менеджменту, інвесторам, державним органам, міжнародним партнерам.	Забезпечення довіри, прозорості і відповідності європейським стандартам звітності.

Джерело: розроблено на основі [6; 7]

Під час планування визначаються обсяг перевірки, оцінюються ризики та розробляється стратегія аудиту. На цьому етапі аудитор аналізує діяльність підприємства, його зовнішньоекономічні операції та систему внутрішнього контролю. Особлива увага приділяється формуванню аудиторської команди, до складу якої входять аудитори з досвідом у бухгалтерському обліку, оподаткуванні, міжнародному праві та логістиці. Далі здійснюється збір та перевірка аудиторських доказів, що охоплює перевірку документації, проведення аналітичних процедур та тестування контрольних механізмів. Наступні етапи передбачають аналіз зібраних доказів, формування висновків та підготовку аудиторського звіту з рекомендаціями щодо покращення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Високу управлінську цінність для прийняття рішень і коригування стратегії ЗЕД має моніторинг виконання рекомендацій та комунікація зі стейкхолдерами. Вони перетворюють результати аудиту ЗЕД з формальної звітності на практичний інструмент стратегічного управління, забезпечуючи зниження ризиків, підвищення довіри та ефективну адаптацію до змін.

Методологія аудиту ЗЕД ґрунтується на поєднанні загальноновизнаних принципів аудиту з урахуванням специфіки міжнародних операцій, валютного регулювання, митного законодавства, трансфертного ціноутворення, а також зростаючих вимог до прозорості бізнесу в контексті сталого розвитку. На відміну від традиційного фінансового аудиту, аудит ЗЕД потребує розширеної методологічної бази, що включає як нормативно-правову експертизу, так і міждисциплінарні підходи – зокрема, ризик-орієнтований аудит, аналітику ESG-показників, цифровий комплаєнс-контроль.

Ключовими принципами, на які спирається методологія аудиту ЗЕД, є:

– комплексність – охоплення всіх етапів і форм ЗЕД, включаючи експорт, імпорт, бартерні операції, фінансові інструменти, трансферні ціни, участь у глобальних ланцюгах доданої вартості;

– ризик-орієнтованість – визначення зон підвищеного ризику (операції з нерезидентами з офшорними характеристиками, валютні коливання, подвійне оподаткування, санкційні обмеження тощо);

– трасологічність – забезпечення можливості простежити походження і призначення кожної операції на основі первинних документів, контрактів, митних декларацій, банківських виписок, зовнішньої кореспонденції;

– верифікація відповідності ESG – перевірка, наскільки ЗЕД враховує екологічні, соціальні та управлінські аспекти сталого розвитку згідно з внутрішніми політиками компанії та міжнародними стандартами (GRI, IFRS S1/S2, CSRD тощо).

У межах системи інформаційної підтримки управління сталим розвитком підприємств функціонал системи аудиту ЗЕД є наскрізним і охоплює всі її компоненти, забезпечуючи достовірність даних, відповідність нормативним вимогам, ефективне управління ризиками та задоволення потреб стейкхолдерів. Визначені методологічні аспекти аудиту ЗЕД (табл. 2) передбачають перехід від формального контролю до ціннісно-орієнтованого аудиту, що підтримує трансформацію бізнес-моделей підприємств у напрямі відповідального ведення ЗЕД та довгострокової стійкості, та забезпечує його результативність.

Таблиця 2

Методологічні аспекти аудиту ЗЕД як складової інформаційної системи підтримки управління сталим розвитком підприємства

Напрямок аудиту	Функціонал інформаційної системи	Зв'язок із стейкхолдерами
Модуль 1. Збір та інтеграція даних		
Перевірка достовірності фінансових даних (відповідність МСФЗ), екологічних показників (ISO 14064), соціальних метрик (КСВ-звіти). Усунення помилок у структурі, форматах та логіці даних.	Збір фінансових (доходи від експорту, витрати на імпорт, валютні операції, митні платежі, податки), екологічних (викиди CO ₂ від транспортування), соціальних (умови праці в ланцюгах постачання) та зовнішніх (валютні курси, політична ситуація) даних. Інтеграція через ERP-системи (SAP, 1C) з використанням API чи XML.	Забезпечення прозорості для інвесторів, партнерів, регуляторів.
<p><i>Методи:</i> Аналітичні процедури (порівняння фінансових даних), вибіркова перевірка документів (контракти, митні декларації), тести на відповідність (МСФЗ, ISO 14064).</p> <p><i>Інструменти:</i> ERP-системи (SAP, 1C), API/XML для інтеграції, спеціалізоване ПЗ для митного аудиту, блокчейн для ланцюгів постачання.</p>		
Модуль 2. Аналіз та оцінка ризиків		
Перевірка коректності методологій оцінки, аналіз повноти врахування ризиків (зокрема, політичної нестабільності, валютних коливань), забезпечення достовірності прогнозів.	Ідентифікація ризиків ЗЕД (митні, валютні, транспортні, юридичні, ризики країн-контрагентів) через аналіз звітів, ринкових даних і прогнозів. Оцінка ризиків за допомогою кількісних (Excel, MATLAB) і якісних методів (SWOT, експертні оцінки).	Інформування інвесторів і кредиторів про рівень загроз для ЗЕД.
<p><i>Методи:</i> Кількісний аналіз (моделювання втрат), якісний аналіз (SWOT, експертні оцінки), перевірка повноти ризиків (митні, валютні, юридичні).</p> <p><i>Інструменти:</i> Excel, MATLAB для моделювання, Power BI для візуалізації ризиків, бази даних ринкових прогнозів.</p>		
Модуль 3. Стратегічне планування та реагування		
Контроль доцільності заходів (перевірка форвардних контрактів, страхових полісів, контрактів ЗЕД на відповідність міжнародному праву).	Розробка заходів для мінімізації ризиків ЗЕД, таких як хеджування валютних ризиків, страхування вантажів, юридична експертиза контрактів, диверсифікація ринків. Інтеграція з ERP для планування ресурсів.	Підвищення довіри з боку партнерів, інвесторів, логістичних операторів
<p><i>Методи:</i> Аналіз документації (форвардні контракти, страхові поліси), тестування процедур контролю, співбесіди з менеджментом.</p> <p><i>Інструменти:</i> ERP-системи (SAP, Oracle), юридичне ПЗ для перевірки контрактів, фінансові платформи для хеджування.</p>		
Модуль 4. Моніторинг та аналітика		
Перевірка достовірності KPI, аналіз відхилень (зокрема, затримок поставок чи курсових втрат), контроль відповідності фактичних даних прогнозам, оцінка екологічних і соціальних показників. Перевірка обґрунтованості управлінських рішень.	Відстеження KPI ЗЕД (обсяг експорту/імпорту, витрати на логістику, викиди від перевезень, етичність ланцюгів постачання) через аналітичні інструменти (Power BI, Tableau). Виявлення відхилень і коригування стратегій.	Дані для ESG-звітності, управлінської звітності, презентацій для акціонерів.
<p><i>Методи:</i> Аналітичні процедури (порівняння KPI), тестування внутрішнього контролю, вибіркова перевірка (транспортні документи), аналіз відхилень, оцінка ESG-критеріїв.</p> <p><i>Інструменти:</i> Power BI, Tableau для дашбордів, SPSS/Excel для аналізу, ERP-системи для моніторингу.</p>		
Модуль 5. Підготовка інтегрованої звітності		
Перевірка документації (митні декларації, контракти), достовірності даних, методології збору даних, відповідності звітів стандартам. Оцінка цілісності, збалансованості, прозорості звіту.	Інтеграція фінансових, екологічних і соціальних метрик у звіти. Формування звітів за стандартами GRI чи SASB, що включають фінансові (прибутковість ЗЕД), екологічні (викиди від транспортування) та соціальні (умови праці) показники.	Підтримка звітності для держави, інвесторів, громадськості, міжнародних партнерів.
<p><i>Методи:</i> Субстантивне тестування (перевірка даних), оцінка методології збору, тестування відповідності GRI/SASB, аналіз повноти розкриття, документування.</p> <p><i>Інструменти:</i> ERP-системи, шаблони GRI/SASB, блокчейн для прозорості, аудиторські програми для звітності.</p>		

Джерело: власна розробка

Результати аудиту ЗЕД є не просто засобом контролю, а важливим джерелом стратегічної інформації, що відіграє ключову роль у забезпеченні збалансованого та відповідального розвитку підприємства в умовах сучасних викликів.

Їх інтеграція у стратегічне управління ЗЕД має передбачати системне застосування для планування, визначення пріоритетів та оптимізації зовнішньоекономічних процесів, управління ризиками, автоматизації та ESG-ініціатив, що підвищує ефективність і стійкість підприємства. Особливу увагу слід приділяти управлінню ризиками, що передбачає ідентифікацію потенційних загроз у міжнародних операціях, оцінку їхнього впливу на економічну, екологічну та соціальну складові діяльності підприємства, а також розробку заходів щодо їх мінімізації. Для підвищення якості інформації, прискорення процесів звітності та підвищення прозорості діяльності підприємства доцільно застосовувати новітні цифрові технології обробки даних, які дозволяють оперативно інтегрувати аудиторські дані в корпоративні ERP-системи та аналітичні платформи. Важливо також, щоб результати аудиту активно використовувались для впровадження ESG-ініціатив, що включають екологічні, соціальні та управлінські критерії сталого розвитку. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам і формує позитивний імідж підприємств міжнародному ринку.

У комунікації зі стейкхолдерами акцент слід робити на прозорій звітності, цільовій адаптації інформації, цифрових каналах, зокрема таких, як корпоративні портали, платформи для публікації звітів і інтерактивні дашборди, та зворотному зв'язку, що зміцнює довіру до підприємства та його конкурентоспроможність.

Слід зазначити, що для ефективної реалізації рекомендацій аудиту необхідна не лише технічна інтеграція, а й постійне підвищення кваліфікації персоналу. Регулярні навчальні програми, семінари і тренінги з питань ЗЕД, сталого розвитку, аудиту та цифрових технологій допоможуть сформуванню компетентну команду, здатну швидко реагувати на зміни законодавства, бізнес-середовища і технологій.

Висновки з проведеного дослідження. Отримані результати дослідження доводять, що в умовах сучасних викликів аудит ЗЕД має еволюціонувати від вузько спрямованої фінансової перевірки до інструмента комплексного управління стійкістю підприємства. Його сучасний формат повинен забезпечувати не лише виявлення порушень і невідповідностей, а й сприяти досягненню стратегічних цілей сталого розвитку підприємства.

Аудит ЗЕД є невід'ємною складовою інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства, забезпечуючи достовірність даних, відповідність нормативним вимогам і ефективне управління ризиками. Визначені теоретичні засади аудиту ЗЕД, що ґрунтуються на принципах міжнародних стандартів аудиту, ризик-орієнтованому підході, теорії стейкхолдерів та інформаційної асиметрії, створюють основу для комплексного підходу, який охоплює фінансовий, операційний і комплаєнс-аудит. Опрацьовані організаційно-методичні аспекти аудиту ЗЕД інтегровані в п'ять модулів інформаційної системи (збір даних, оцінка ризиків, стратегічне планування, моніторинг, звітність) і забезпечують синергію контролю, аналізу та стратегічного управління. Результати аудиту ЗЕД слугують джерелом стратегічної інформації, сприяючи зниженню ризиків, підвищенню прозорості та впровадженню ESG-ініціатив. Інтеграція цих результатів у стратегічне управління через автоматизацію, управління ризиками та ESG-критерії, а також комунікація зі стейкхолдерами через прозору звітність і цифрові канали зміцнює конкурентоспроможність підприємства. Ефективна реалізація рекомендацій аудиту потребує цифровізації (ERP, Power BI), підвищення кваліфікації персоналу та зворотного зв'язку зі стейкхолдерами, що забезпечує адаптацію до глобальних викликів і сприяє сталому розвитку вітчизняного бізнесу в умовах євроінтеграції.

Література

1. Xia Z., Sun A., Cai X., Zeng S. Modeling the Evolutionary Trends in Corporate ESG Reporting: A Study based on Knowledge Management Model. *Technological Forecasting & Social Change*. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2309.07001> (дата звернення: 08.01.2025).
2. Field A. ESG Disclosure Challenges? A Digital Plan Can Help—and Open New Routes to Profit. *Wall Street Journal*. 2024. URL: https://deloitte.wsj.com/sustainable-business/esg-disclosure-challenges-a-digital-plan-can-help-and-open-new-routes-to-profit-fb485f1e?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.01.2025).
3. Anchoring ESG in governance. *KPMG International*. 2024. URL: <https://kpmg.com/ua/en/home/insights/2024/04/anchoring-esg-in-governance.html> (дата звернення: 08.01.2025).
4. Баськов О. Сталий розвиток та ESG – це не панацея від невдачі, це гра на перспективу. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/blogs/home/posts/2022/02/stalyy-rozvytok-ta-esg.html> (дата звернення: 08.01.2025).
5. Leshchii L., Bielous N., Nikolaienko S. The ESG concept in the business accounting and informational support system: importance and theoretical basis. *Socio-Economic and Humanities Studies*.

2023. № 4. URL: <https://sried.eu/lesya-leshchii-natalia-bielous-serhii-nikolaienko-the-esg-concept-in-the-business-accounting-and-informational-support-system-importance-and-theoretical-basis> (дата звернення: 08.01.2025).

6. Кінзерська Н. Методичне забезпечення внутрішнього контролю зовнішньоекономічної діяльності підприємств торгівлі. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-34>.

7. Жукова Т. А., Басанець І. В., Плікус І. Й. Удосконалення фінансового аналізу та аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2022. № 2. С. 29-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2022_2_5 (дата звернення: 08.01.2025).

8. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року. URL: <https://www.iaasb.org/publications/mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-0> (дата звернення: 08.01.2025).

9. Чміль Г. Л., Кащена Н. Б., Нестеренко І. В. Розбудова системи контролю витрат на просування та продаж товарів і послуг. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 68. С. 163-169. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/13471> (дата звернення: 08.01.2025).

References

1. Xia, Z., Sun, A., Cai, X. and Zeng, S. (2024), "Modeling the Evolutionary Trends in Corporate ESG Reporting: A Study based on Knowledge Management Model", *Technological Forecasting & Social Change*, available at: <https://arxiv.org/abs/2309.07001> (access date January 08, 2025).

2. Field, A. (2024), "ESG "Disclosure Challenges? A Digital Plan Can Help – and Open New Routes to Profit", *Wall Street Journal*, available at: https://deloitte.wsj.com/sustainable-business/esg-disclosure-challenges-a-digital-plan-can-help-and-open-new-routes-to-profit-fb485f1e?utm_source=chatgpt.com (access date January 08, 2025).

3. KPMG International (2024), "Anchoring ESG in governance", available at: <https://kpmg.com/ua/en/home/insights/2024/04/anchoring-esg-in-governance.html> (access date January 08, 2025).

4. Baskov, O. "Sustainable development and ESG are not a panacea for failure, they are a game for the future", available at: <https://kpmg.com/ua/uk/blogs/home/posts/2022/02/stalyy-rozvytok-ta-esg.html> (access date January 08, 2025).

5. Leshchii, L., Bielous, N. and Nikolaienko, S. (2023), "The ESG concept in the business accounting and informational support system: importance and theoretical basis", *Socio-Economic and Humanities Studies*, no. 4, available at: <https://sried.eu/lesya-leshchii-natalia-bielous-serhii-nikolaienko-the-esg-concept-in-the-business-accounting-and-informational-support-system-importance-and-theoretical-basis> (access date January 08, 2025).

6. Kinzerska, N. (2021), "Methodological support of internal control of foreign economic activity of trade enterprises", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 27, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-34>.

7. Zhukova, T.A., Basanets, I.V. and Plikus, I.Y. (2022), "Financial analysis and audit of foreign economic activity of the enterprise improving", *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, no. 2, pp. 29-35, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2022_2_5 (access date January 08, 2025).

8. IAASB (2020), "Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements", available at: <https://www.iaasb.org/publications/mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-0> (access date January 08, 2025).

9. Chmil, H.L., Kashchena, N.B. and Nesterenko, I.V. (2022), "Development of the costs control system for the goods and services promotion and sale", *Infrastruktura rynku*, Iss. 68, pp. 163-169, available at: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/13471> (access date January 08, 2025).

Кащена Н.Б., Яцюк О.В., Богомаз О.П.

АУДИТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Обґрунтування теоретичних засад та організаційно-методичних аспектів аудиту зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) як складової інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети і виконання окреслених завдань використано такі методи: аналізу і синтезу – для ідентифікації складових інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства та обґрунтування теоретичних засад аудиту ЗЕД;

системного підходу – для розробки організаційно-методичних аспектів аудиту ЗЕД; узагальнення – для адаптації міжнародних стандартів аудиту до специфіки ЗЕД і визначення їх ролі в управлінні сталим розвитком; комплексний підхід – для формулювання рекомендацій щодо інтеграції результатів аудиту в стратегічне управління та комунікацію зі стейкхолдерами; табличний і графічний методи – для наочного відображення основних положень і результатів дослідження.

Результати дослідження. Обґрунтовано теоретичний базис аудиту ЗЕД, що поєднує ризик-орієнтований і комплексний підходи, інтеграцію ESG-критеріїв і зменшення інформаційної асиметрії. Запропоновано організаційно-методичні засади аудиту, які охоплюють усі модулі інформаційної системи управління сталим розвитком підприємства і передбачають застосування міжнародних стандартів звітності і аудиту, новітніх цифрових рішень та аналітичних платформ. Сформульовано рекомендації щодо інтеграції результатів аудиту в стратегічне управління через управління ризиками, автоматизацію та ESG-ініціативи, а також комунікацію зі стейкхолдерами шляхом прозорої звітності й цифрових каналів.

Наукова новизна результатів дослідження. Розроблено комплексний підхід до аудиту ЗЕД як наскрізного елемента інформаційної системи управління сталим розвитком, що інтегрує фінансові, екологічні та соціальні аспекти. Удосконалено методологію аудиту шляхом врахування ESG-критеріїв, ризик-орієнтованості та цифрових інструментів, що відповідає сучасним викликам євроінтеграції.

Практична значущість результатів дослідження. Розроблені рекомендації дозволяють підприємствам підвищити ефективність ЗЕД, знизити ризики, забезпечити відповідність міжнародним стандартам і зміцнити довіру стейкхолдерів. Впровадження автоматизації та ESG-ініціатив сприяє конкурентоспроможності та сталому розвитку в умовах глобального ринку.

Ключові слова: аудит ЗЕД, сталий розвиток, інформаційна система, ESG-критерії, ризик-орієнтований підхід, інтегрована звітність, стратегічне управління, стейкхолдери.

Kashchena N.B., Yatsiuk O.V., Bogomaz O.P.

AUDIT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT SYSTEM OF AN ENTERPRISE

Purpose. The aim of the article is to substantiate the theoretical foundations and organizational and methodological aspects of the audit of foreign economic activity (FEA) as a component of the information system for managing sustainable development of an enterprise.

Methodology of research. The following methods were used in this article to achieve this goal and fulfil the outlined tasks: analysis and synthesis – to identify the components of the information system for managing the sustainable development of an enterprise and substantiate the theoretical foundations of the FEA audit; systematic approach – to develop organizational and methodological aspects of the FEA audit; generalization – to adapt international audit standards to the specifics of FEA and determine their role in managing sustainable development; integrated approach – to formulate recommendations for integrating audit results into the strategic plan.

Findings. The theoretical basis for auditing foreign economic activity, which combines risk-oriented and integrated approaches, integration of ESG criteria and reduction of information asymmetry, is substantiated. The organizational and methodological principles of audit are proposed, covering all modules of the information system for managing the sustainable development of an enterprise, and involving the application of international reporting and auditing standards, the latest digital solutions and analytical platforms. Recommendations for integrating audit results into strategic management through risk management, automation and ESG initiatives, as well as communication with stakeholders through transparent reporting and digital channels are formulated.

Originality. An integrated approach to auditing foreign economic activity as a cross-cutting element of the sustainable development management information system that integrates financial, environmental and social aspects was developed. The audit methodology was improved by taking into account ESG criteria, risk orientation and digital tools, which meets the current challenges of European integration.

Practical value. The developed recommendations allow enterprises to increase the efficiency of foreign economic activity, reduce risks, ensure compliance with international standards and strengthen stakeholder confidence. The introduction of automation and ESG initiatives contributes to competitiveness and sustainable development in the global market.

Key words: foreign economic activity audit, sustainable development, information system, ESG criteria, risk-based approach, integrated reporting, strategic management, stakeholders.